



# Prop. 53 L

(2012–2013)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

---

## Endringer i straffeloven 1902 mv. (offentlig sted, offentlig handling m.m.)

*Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 14. desember 2012,  
godkjent i statsråd samme dag.  
(Regjeringen Stoltenberg II)*

### **1 Hovedinnholdet i proposisjonen**

---

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår i denne proposisjonen å endre definisjonen av offentlig sted og offentlig handling i almindelig borgerlig straffelov 22. mai 1902 (straffeloven 1902). Hensikten er å muliggjøre straffeforfølgning av ytringer i det offentlige rom som etter sitt innhold er straffbare, uavhengig av hvilket medium som er brukt til å spre ytringen.

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår dessuten retting av enkelte inkurier i straffeloven 1902, straffeprosessloven og arrestordreløven.

### **2 Bakgrunnen for lovforslaget**

---

Bakgrunnen for lovforslaget er Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse 2. august 2012, inntatt i Rt. 2012 side 1211. I denne kjennelsen kom ankeutvalgets flertall til at uttalelser fremsatt i en blogg på Internett ikke var fremsatt «offentlig» i straffelovens forstand.

I enkelte straffebestemmelser er det et vilkår for straff at handlingen er begått «offentlig». Dette gjelder blant annet straffeloven 1902 § 140, som rammer offentlig oppfordring eller tilskyndelse til å utføre en straffbar handling, eller forherligelse av en slik handling. Etter straffeloven 1902 er en

handling begått offentlig blant annet dersom den er foretatt ved utgivelse av «trykt Skrift» (§ 7 nr. 2, jf. § 10). Etter Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse 2. august 2012 må det legges til grunn at dette ikke omfatter ytringer som er publisert på Internett.

I dag er det like praktisk å bruke Internett for å fremsette ytringer rettet mot offentligheten, som trykt skrift. Ytringer på Internett er omfattet av definisjonen av «offentlig» i lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven 2005), som ikke er trådt i kraft. I et forslag som ble sendt på høring 12. september 2012 foreslo Justis- og beredskapsdepartementet å endre definisjonen av «offentlig» i straffeloven 1902, i påvente av ikrafttredelsen av straffeloven 2005. Forslaget tok sikte på å muliggjøre straffeforfølgning av ytringer i det offentlige rom som etter sitt innhold er straffbare, uavhengig av hvilket medium som er brukt til å spre ytringen.

I høringsnotatet foreslo departementet å erstatte definisjonen i straffeloven 1902 § 7 med den tilsvarende definisjonen i straffeloven 2005 § 10. I høringsnotatet ble det også bedt om høringsinstansenes syn på behovet for å gjøre endringer i jurisdiksjonsbestemmelsen i straffeloven 1902 § 12 første ledd. Høringsnotatet ble sendt til følgende høringsinstanser:

Alle departementene	Samferdselsdepartementet
Høyesterett	Riksadvokaten
Lagmannsrettene	Politidirektoratet
Bergen tingrett	Kripos
Kristiansand tingrett	Oslo politidistrikt
Nord-Troms tingrett	
Oslo tingrett	Generaladvokaten
Sør-Trøndelag tingrett	Medietilsynet
	Post- og teletilsynet
Riksadvokaten	
Statsadvokatembetene	Den Norske Advokatforening
Politidirektoratet	Informasjonssenteret Hieronimus
Kripos	Norsk Journalistlag
Politiets sikkerhetstjeneste	Politiets Fellesforbund
ØKOKRIM	Politihøgskolen
	Politijuristene
Datatilsynet	Redd Barna
Domstoladministrasjonen	Stine Sofies Stiftelse
Post- og teletilsynet	
Regjeringsadvokaten	Følgende høringsinstanser har ikke merknader:
Sivilombudsmannen	
Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen	Arbeidsdepartementet
Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo	Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Det juridiske fakultet ved Universitetet i Tromsø	Fiskeri- og kystdepartementet
Institutt for kriminologi og rettssosiologi, UiO	Fornyings- administrasjons- og kirkedepartementet
Norsk senter for menneskerettigheter	Forsvarsdepartementet
Politihøgskolen	Helse- og omsorgsdepartementet
Senter for rettsinformatikk (SERI)	Kulturdepartementet
	Kunnskapsdepartementet
Den Norske Advokatforening	Landbruks- og matdepartementet
Amnesty International Norge	Miljøverndepartementet
Bergen Forsvarerforening	Utenriksdepartementet
Den norske Dommerforening	
Den Norske Fagpresses Forening	Høyesterett
Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD)	
Forsvarergruppen av 1977	Politiets sikkerhetstjeneste
Juridisk rådgivning for kvinner (JURK)	
Juss-Buss	Datatilsynet
Jussformidlinga i Bergen	Domstolsadministrasjonen
Jusshjelpa i Nord-Norge	Regjeringsadvokaten
KROM (Norsk forening for kriminal reform)	
Norges Juristforbund	Norsk nettleksikon
Norsk presseforbund	
Organisasjonen mot politisk overvåkning (OPO)	
Politiets Fellesforbund	
Politijuristene	
Rettspolitisk forening	
Stine Sofies Stiftelse	

Høringen hadde frist 26. oktober 2012. Følgende høringsinstanser har kommet med realitetsmerknader:

### **3 Definisjonen av offentlig sted og offentlig handling**

#### **3.1 Gjeldende rett – straffeloven 1902 § 7**

Etter straffeloven 1902 § 7 nr. 2 er en handling forøvet «offentlig» i tre tilfeller: Når den er begått ved utgivelse av trykt skrift, i overvær av et større

antall personer, eller under slike omstendigheter at den lett kunne iakttas fra offentlig sted og er iakttatt av noen der eller som er i nærheten. Uttrykket «offentlig Sted» er definert i straffeloven 1902 § 7 nr. 1 som «ethvert for almindelig Færdsel bestemt eller almindelig befærdet Sted».

Straffeloven 1902 § 10 definerer hva som regnes som trykt skrift og utgivelse slik:

«Under trykt Skrift henregnes Skrift, Afbildning eller lignende, der mangfoldiggjøres ved Trykken eller paa anden kemisk eller mekanisk Maade.

Under Udgivelse forstaaes ogsaa Opslag, Udlæggelse og lignende paa offentligt Sted».

Film og fjernsyn faller ikke inn under definisjonen i § 10. Etter Høyesteretts kjennelse 2. august 2012 er heller ikke meddelelser på Internett omfattet.

Flere bestemmelser i straffeloven 1902 rammer ulike typer offentlige ytringer/handlinger. Dette gjelder straffeloven 1902 §§ 92, 94 annet ledd nr. 1, 95 første ledd, 97 b, 104 jf. 94 annet ledd nr. 1, 130, 134 tredje ledd, 135, 135 a, 140, 142, 147 c første ledd bokstav a jf. annet ledd, 160, 202 annet ledd, 204 første ledd bokstav d, 328 første ledd nr. 2, 332 tredje ledd, 349 annet ledd annet alternativ, 382 annet ledd og 390.

Straffeloven 1902 §§ 135 a første ledd annet punktum og 147 c annet ledd inneholder en presisering av når henholdsvis en ytring og et budskap er fremsatt offentlig. Straffeloven 1902 § 135 a rammer den som forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig setter frem en diskriminerende eller hatefull ytring. Ved lov 3. juni 2005 nr. 33 ble det føyd til et nytt annet punktum i første ledd. Her heter det at likt med en offentlig fremsatt ytring, jf. § 7 nr. 2, regnes en ytring når den er satt frem slik at den er egnet til å nå et større antall personer. Tilføyelsen bygger på definisjonen av offentlig handling i straffeloven 2005 § 10, og vil for eksempel kunne omfatte en skriftlig ytring eller en lydfil lagt ut på en internettside som er tilgjengelig for allmennheten, uavhengig av om noen har vært inne på siden (Ot.prp. nr. 33 (2004-2005) punkt 20 side 215).

Straffeloven 1902 § 147 c, føyd til ved lov 19. desember 2008 nr. 114, rammer oppfordring, rekruttering og opplæring til terrorhandlinger. Bestemmelsen tilsvarende straffeloven 2005 § 136. Det følger av § 147 c annet ledd at en handling som består i fremsettelse av et budskap, også er offentlig når budskapet er fremsatt på en måte som gjør det egnet til å nå et større antall personer. I forarbeidene uttales det at bestemmelsen

omfatter budskap som fremsettes i radio, fjernsyn, over åpne Internettsider og ved oppslag. Bakgrunnen for særreguleringen i annet ledd var at straffeloven 1902 § 147 c skulle ha samme anvendelsesområde som straffeloven 2005 § 136 (se Ot.prp. nr. 79 (2007-2008) punkt 5.3 side 3-4 og punkt 8.1 side 6).

Straffeloven 2005 kapittel 16 om folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelse er satt i kraft med virkning fra 7. mars 2008. De alminnelige bestemmelsene i straffeloven 2005 første del gjelder for bestemmelsene i kapittel 16, jf. straffeloven 2005 § 411 annet ledd. For tilskyndelse til folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelse, jf. straffeloven 2005 § 108, gjelder således definisjonen av offentlig i straffeloven 2005 § 10. Slike tilskyndelser rammes også om de er fremsatt på Internett, se punkt 3.2.

### 3.2 Straffeloven 2005 § 10

I straffeloven 2005 er offentlig handling definert i § 10 annet ledd. Bestemmelsen viderefører i det alt vesentlige straffeloven 1902 § 7 nr. 2. Straffeloven 2005 § 10 inneholder imidlertid følgende tillegg i annet ledd annet punktum: Består handlingen i fremsettelse av et budskap, er den også offentlig når budskapet er fremsatt på en måte som gjør det egnet til å nå et større antall personer. Definisjonen tillegger dermed ikke formidlingsformen betydning, og vil omfatte budskap som fremsettes i blant annet radio, fjernsyn og over åpne Internettsider.

### 3.3 Høyesteretts kjennelse 2. august 2012

Høyesteretts ankeutvalg avsa 2. august 2012 kjennelse i en sak om varetektsfengsling av en person som var siktet for overtredelse av straffeloven 1902 § 140. Kjennelsen er publisert i Rt. 2012 side 1211. Grunnlaget for siktelsen var at personen ved flere anledninger offentlig skulle ha oppfordret til drap på polititjenestemenn og/eller forherliget slik handling. Uttalelsene var kommet til uttrykk på Internett på nettstedet «A's blog». Ankeutvalget la til grunn at det avgjørende spørsmålet var om handlingene var foretatt ved utgivelse av trykt skrift.

Ankeutvalgets flertall på to dommere uttalte at siktelsen omhandlet handlinger som er klart straffverdige, og at formålsbetraktninger tilsier at ytringer på Internett likestilles med dem som fremsettes i trykt skrift. Flertallet la til grunn at det ikke kan være tvilsomt at lovgiver ønsker å

ramme slike forhold. Flertallet fant imidlertid at slik elektronisk formidling av uttalelser ikke var omfattet av ordlyden. Uttalelsene var dermed ikke fremsatt «offentlig». Flertallet bemerket at denne lovforståelsen også syntes forutsatt i tidligere lovgivningsarbeid.

Mindretallet på én dommer kom til at definisjonen av trykt skrift i straffeloven 1902 § 10 første ledd også omfatter den typen elektronisk massespredning av informasjon som et blogginnlegg på Internett innebærer. Etter hennes syn rammer dermed § 140 om offentlig oppfordring til straffbare handlinger også ytringer på Internettblogger.

### 3.4 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å endre definisjonsbestemmelsen i straffeloven 1902 § 7 slik at den rammer ytringer uavhengig av formidlingsform, også slike som fremsettes på Internett. Forslaget ble blant annet begrunnet slik i punkt 5.1 side 4:

«Definisjonene av offentlig handling og trykt skrift i straffeloven 1902 ble utformet i en tid hvor trykksaker var den praktisk viktigste formidlingsformen for spredning av budskap. I dag er Internett, tv og radio vel så viktige kanaler for ytringer i det offentlige rom. Dagens rettstilstand lar teknologien bak formidlingsformen være avgjørende for om et budskap anses fremsatt offentlig, selv om denne ikke kan sies å ha noen betydning for handlingens straffverdighet. Dette kan fremstå som inkonsekvent og i strid med allmenhetens rettsfølelse. Det svekker også effektiviteten til de straffebud som retter seg mot handlinger som består i offentlig fremsettelse av et budskap, noe Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse 2. august 2012 illustrerer.

Lovgiver har tatt hensyn til dette ved vedtaket av straffeloven 2005 § 10, men det vil ta noe tid før denne loven trer i kraft. Etter departementets vurdering er det i påvente av ikrafttredelsen av den nye loven, nødvendig å gjøre endringer i straffeloven 1902 i samsvar med straffeloven 2005 § 10.»

Departementet foreslo å endre selve definisjonen av offentlig handling i straffeloven 1902 § 7 nr. 2 ved å erstatte den med definisjonen i straffeloven 2005 § 10. Denne løsningen ble foretrukket fremfor en tilføyelse til straffeloven 1902 § 140 etter mønster av §§ 135 a første ledd annet punktum og

147 c annet ledd. Virkningene av dette ble omtalt slik (punkt 5.1 side 5):

«Endringene i første ledd om offentlig sted er rent språklige og innebærer ingen realitetsendringer sammenlignet med gjeldende § 7 nr. 1. Den nye definisjonen av offentlig handling i annet ledd vil formelt sett innebære en utvidelse av straffansvaret i alle straffebestemmelser i straffeloven 1902 som gjør bruk av uttrykket offentlig og som gjelder fremsettelse av et budskap, bortsett fra §§ 135 a og § 147 c. Hvilke bestemmelser dette gjelder er nevnt ovenfor under gjennomgåelsen av gjeldende rett. Endringen vil innebære at straffeloven § 135 a første ledd annet punktum og § 147 c annet ledd, kan oppheves.

Endringen vil ikke innebære noen utvidelse av definisjonen av når en handling er begått offentlig sammenlignet med straffeloven 2005. Flere straffebestemmelser i straffeloven 1902 som rammer offentlig fremsettelse av et budskap, er imidlertid ikke videreført i straffeloven 2005, eller er videreført med visse endringer. Endringen av offentlighetsdefinisjonen vil føre til en midlertidig utvidelse av straffansvaret etter disse bestemmelsene, inntil de oppheves ved ikrafttredelsen av straffeloven 2005. Straffebestemmelsene som er videreført med visse endringer i straffeloven 2005 er straffeloven 1902 §§ 140 første ledd, 328 første ledd nr. 2 og 382 annet ledd. Bestemmelsene som ikke er videreført i straffeloven 2005 er straffeloven 1902 §§ 92, 94 annet ledd nr. 1, 95 første ledd, 97b, 130, 134 tredje ledd, 135, 140 annet ledd, 142, 160, 332 tredje ledd og 349 annet ledd annet alternativ. Departementet antar likevel at utvidelsen av straffansvaret bare vil ha praktisk betydning i et fåtall tilfeller, deriblant ved enkelte overtredelser av straffeloven 1902 § 140. Flere av de aktuelle bestemmelsene er unnlatt videreført av hensyn til ytringsfriheten. Så langt en ytring er vernet av ytringsfriheten vil heller ikke fremsettelse på Internett være straffbart, selv om ytringen etter sitt innhold skulle rammes av ordlyden i disse bestemmelsene. Andre bestemmelser er unnlatt videreført fordi de ikke har praktisk betydning.»

### 3.5 Høringsinstansenes syn

Følgende høringsinstanser har uttalt seg om forslaget:

*Samferdselsdepartementet, Riksadvokaten, Politidirektoratet, Kripos, Oslo politidistrikt, Gene-*

*raladvokaten, Medietilsynet, Post- og teletilsynet, Den Norske Advokatforening, Informasjonssenteret Hieronimus, Norsk Journalistlag, Politiets Fellesforbund, Politihøgskolen, Politijuristene, Redd Barna og Stine Sofies Stiftelse.*

Forslaget til endringer i straffeloven 1902 § 7 støttes av alle høringsinstansenesom har uttalt seg. *Politihøgskolen* mener hensynet til personvernet taler for at lovendringen bør gjennomføres umiddelbart. Bare *Informasjonssenteret Hieronimus* går mot lovforslaget. De mener at det vil innskrenke ytringsfriheten på Internett.

*Redd Barna* mener det bør klargjøres hva som menes med «offentlig» på Internett:

«Vi mener imidlertid at definisjonen av hva som menes med offentlig på Internett er uklar, og vi mener at departementet bør presisere hva man legger i åpne hjemmesider. *Redd Barna* mener at ytringer i nettsamfunn, som i prinsippet er åpent for alle og egnet til å nå et større antall personer, men som forutsetter medlemskap og innlogging, bør defineres som offentlig.»

Flere høringsinstanser uttaler seg om betydningen av at en ytring er fremsatt på en Internettside som krever pålogging eller registrering. *Post- og teletilsynet* mener at straffeloven bør gjøre det mulig å straffeforfølge ytringer som fremsettes i lukkede fora på Internett, hvor personkretsen som kan nås er av en viss størrelse. *Politijuristene* viser til at abonnement eller kjøp kan være nødvendig for å lese også trykte skrifter, og mener at heller ikke en Internettside må være ubetinget åpen for å være offentlig.

*Riksadvokaten* støtter forslaget til endring av straffeloven 1902 § 7, men mener at ytringer på Internett ikke nødvendigvis er like straffverdige som ytringer fremsatt i trykt skrift. *Riksadvokaten* skriver:

«Konteksten ytringer fremsettes i på Internett kan nok således i mange tilfeller fremstå som mindre forpliktende; publisering kan skje uten videre betenkningstid, direkte fra det private hjem, til alle døgnets tider, ikke sjelden i hurtige replikkvekslinger og kanskje med mindre tanke for det reelle potensialet for spredning av budskapet. Dette vil etter omstendighetene kunne ha betydning for tolkningen av de utsagn som fremsettes, og for bedømmelsen av forholdet til ytringsfriheten – eventuelt også for spørsmålet om forsett.»

*Politihøgskolen* foreslår at definisjonen av offentlig handling bør bruke begrepet «ytring» fremfor «budskap». *Politihøgskolen* uttaler at:

«'Ytring' er det vanlige begrepet i diskursen om ytringsfrihet og begrensninger i denne. Ordet 'budskap' har en annen valør enn 'ytring'. Kravet til ytringens innhold fremgår imidlertid av gjerningsbeskrivelsen i de straffebud som gjør den offentlige fremsettelse straffbar. Det er ikke meningen at ordet 'budskap' i § 7 skal innebære noe annet eller mer enn det som fremgår av straffebudet, og da burde etter vårt syn 'ytring' som det mest generelle og alminnelige begrepet benyttes.»

*Kripos* mener at anvendelsesområdet for straffeloven 1902 § 201 første ledd bokstav a om «offentlig sted» vil bli utvidet som følge av forslaget.

*Den Norske Advokatforening* mener at definisjonen av offentlig bør avgrenses mot formidlingsformer som ikke direkte innebærer at et større antall personer kan nås. De skriver:

«De mer indirekte måter dette kan gjøres kjent på synes imidlertid også omfattet av ordlyden, eksempelvis om det har en form (e-post, brev, o.lign.) som gjør det enkelt å videreformidle selve utsagnet. Dette siste bør det etter Advokatforeningens mening avgrenses mot, idet det ellers vil ha liten mening å ha et vilkår om offentliggjøring.»

Foreningen mener videre at det er uheldig at forslaget vil medføre en midlertidig utvidelse av straffansvaret for straffebestemmelser som ikke er videreført i straffeloven 2005:

«Effekten av dette vil være at den foreslåtte endring vil være i strid med lovgivermeningen slik den er kommet til uttrykk ved vedtakelsen av straffeloven 2005. Dette vil være en utilsiktet og unødvendig effekt. Særlig gjelder dette fordi bakgrunnen for at bestemmelsene ikke er videreført i straffeloven 2005, i første rekke er hensynet til ytringsfriheten. Ved en eventuell lovendring i tråd med forslaget bør dette derfor søkes tydeliggjort i merknader til lovendringen og slik at påtalemyndigheten dermed ved vurdering av påtale i disse tilfellene, har en klar foranledning til å følge lovgivers intensjon slik den kommer til uttrykk i straffeloven 2005.»

*Generaladvokaten, Politihøgskolen og Stine Sofies Stiftelse* har merknader til definisjonen av «trykt

Skrift» i straffeloven 1902 § 10. *Generaladvokaten* viser til straffeloven 1902 § 247 og militær straffelov 22. mai 1902 nr. 13 § 47 og ber om at det vurderes å likestille ytringer fremsatt på Internett med ytringer fremsatt i «trykt Skrift». *Politihøgskolen* spør om ikke definisjonen av trykt skrift og bruken av uttrykket i ulike straffebud, kan utgå. Etter deres syn kan definisjonen fremstå som unødvendig når ytringer er medieuavhengig.

### 3.6 Departementets vurderinger

Departementet foreslår å endre straffeloven 1902 § 7 slik at den rammer offentlige handlinger uavhengig av formidlingsform, herunder også på Internett, jf. annet ledd. For øvrig videreføres bestemmelsen innholdsmessig, herunder definisjonen av «offentlig sted» i § 7 nr. 1. Språket er imidlertid oppdatert.

Dette er i tråd med den tilsvarende definisjonen i straffeloven 2005 § 10 annet ledd, likevel slik at ordet «ytring» benyttes fremfor «budskap» i lovforslaget § 7 annet ledd annet punktum. Departementet er enig med *Politihøgskolen* i at definisjonen av «offentlig» ikke bør antyde at det oppstilles ytterligere krav til innholdet i selve handlingen enn det som fremgår av det aktuelle straffebudet. Da er «ytring» et mer nøytralt og generelt vilkår enn «budskap». Departementet tar sikte på å foreslå en tilsvarende endring i straffeloven 2005 § 10 annet ledd før denne loven trer i kraft.

Den nye definisjonen av offentlig handling vil formelt sett innebære en utvidelse av straffansvaret i alle straffebestemmelser i straffeloven 1902 som gjør bruk av uttrykket «offentlig» og som gjelder fremsettelse av en ytring, bortsett fra §§ 135 a første ledd annet punktum og § 147 c annet ledd, jf. punkt 3.4. Straffeloven 1902 §§ 135 a første ledd annet punktum og 147 c annet ledd kan dermed oppheves som overflødig.

For bestemmelser i straffeloven 1902 som ikke er videreført i straffeloven 2005, vil dette representere en midlertidig utvidelse av straffansvaret, jf. punkt 3.4. Som nevnt i høringsnotatet antar departementet at utvidelsen av straffansvaret bare vil ha praktisk betydning i et fåtall tilfeller, og legger vekt på at en ytring vil være vernet av ytringsfriheten også om den fremsettes på Internett.

Forslaget til ny § 7 begrenser ikke definisjonens virkeområde til «denne Lov». Den vil derfor, i motsetning til gjeldende § 7, også gjelde for straffebestemmelser i særlovgivningen, jf. straffeloven 1902 § 1, så langt ikke noe annet er bestemt eller følger av en tolkning av vedkommende lov. Det samme gjelder for straffeloven 2005 § 10.

Departementet finner ikke grunn til å innta et vilkår om gjerningspersonens *formål* som foreslått av Advokatforeningen. Det fremstår som overflødig ved siden av kravet om at gjerningspersonen har utvist skyld knyttet til vilkåret om at handlingen må være foretatt «offentlig».

Departementet er ikke uenig med Riksadvokaten i at det ved tolkningen av utsagn, vurderinger av forholdet til ytringsfriheten og spørsmålet om forsett, etter omstendighetene kan ha betydning at en uttalelse er fremsatt på Internett. Samtidig vil departementet understreke at det ikke er meningen at en ellers straffbar ytring fremsatt på Internett vanskeligere skal regnes som offentlig enn ytringer fremsatt gjennom andre formidlingsformer. Internett er i ferd med å bli en av de viktigste formidlingsteknologiene i samfunnet. En effektiv beskyttelse av de interesser som er vernet i de aktuelle straffebudene forutsetter etter departementets syn at ytringer på Internett er underlagt det samme straffansvaret som andre ytringer.

Flere høringsinstanser har ment at en ytring kan være offentlig selv om den er fremsatt på en nettside som krever innlogging og passord. Departementet er enig i dette og viser til Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) punkt 12.2.2 side 164 hvor det uttales at det sentrale ikke er «hvordan budskapet er formidlet, men om det skjer på en måte som er egnet til å nå et større antall personer, dvs. mer enn 20-30». I særmerknadene til straffeloven 2005 § 10 brukes begrepet «åpne Internettssider». En Internettsside kan være åpen for allmennheten selv om tilgangen er betinget av ulike forhold, slik som innlogging eller passord. Som fremhevet av *Politijuristene* vil et trykt skrift kunne forutsette abonnement eller betaling, og det samme kan være tilfelle for filmer og fjernsynssignaler. Heller ikke ved vurderingen av om en handling er foretatt i «Overvær af et større Antal Personer» etter straffeloven 1902 § 7 nr. 2 spiller det noen rolle om handlingen skjer på privat område og bare særskilt utvalgte slipper inn så fremt det dreier seg om minst ca. 20-30 personer, jf. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) punkt 12.2.2 side 163.

Departementet går ikke nå inn for å endre definisjonen av «trykt Skrift» i straffeloven 1902 § 10. For det første vil den foreslåtte endringen i straffeloven 1902 § 7 redusere betydningen av definisjonen av trykt skrift. Det vil dessuten få betydning for de bestemmelser i straffeloven 1902 og militær straffelov som gjør bruk av vilkåret. Endringer i disse bestemmelsene uten nærmere utredning og høring kan ha utilsiktede konsekvenser.

## 4 Stedlig virkeområde for forbudet mot ulovlige ytringer

### 4.1 Gjeldende rett

Norsk straffelov gjelder for handlinger foretatt i Norge. For ytringer fremsatt på Internett, omfattes de tilfeller hvor gjerningspersonen befant seg i Norge da ytringen ble fremsatt, jf. straffeloven 1902 § 12 første ledd nr. 1. Straffeloven 1902 gjelder også for en rekke handlinger begått i utlandet av norsk statsborger eller noen som bor i Norge, jf. straffeloven 1902 § 12 første ledd nr. 3 bokstav a til i. Straffeloven 1902 vil endelig også omfatte handlinger begått i utlandet av utlending dersom forholdet faller inn under de tilfellene som er nevnt i § 12 første ledd nr. 4 bokstav a til d.

Dersom en handling foretatt i utlandet ikke omfattes av oppregningen i § 12 første ledd nr. 3 bokstav a eller nr. 4 bokstav a, kan den falle inn under norsk straffelovs virkeområde dersom kravet til dobbel straffbarhet er oppfylt, jf. § 12 første ledd nr. 3 bokstav c og nr. 4 bokstav b, eller dersom handlingen er en forbrytelse mot den norske stat eller myndighetene, jf. første ledd nr. 3 bokstav b.

Flere av bestemmelsene i straffeloven 1902 som rammer offentlig fremsettelse av en ytring, er omfattet av oppregningen i straffeloven 1902 § 12 første ledd nr. 3 bokstav a og nr. 4 bokstav a. Straffeloven 1902 § 140 er imidlertid ikke med i oppregningen i § 12 første ledd nr. 3 eller 4. Den vil dermed bare få anvendelse på en handling foretatt i utlandet av norsk statsborger eller noen som bor i Norge, dersom handlingen er straffbar etter retten i den staten der den er foretatt, jf. straffeloven 1902 § 12 første ledd nr. 3 bokstav c og nr. 4 bokstav b, eller er rettet mot den norske stat eller myndighetene, jf. straffeloven 1902 § 12 første ledd nr. 3 bokstav b.

### 4.2 Forslaget i høringsnotatet og høringsinstansenes syn

I *høringsnotatet* uttalte departementet at det vurderte å føye straffeloven 1902 § 140 til oppregningen i straffeloven 1902 § 12 første ledd nr. 3 bokstav a, eventuelt også oppregningen i § 12 første ledd nr. 4 bokstav a. Det ble også bedt om høringsinstansenes syn på behovet for tilføyelse av andre berørte bestemmelser. En slik endring i straffeloven 1902 vil gi det aktuelle straffebudet anvendelse uavhengig av om handlingen er straffbar der den ble foretatt.

Følgende *høringsinstanser* har uttalt seg om spørsmålene: *Riksadvokaten*, *Politidirektoratet*, *Kripos*, *Oslo politidistrikt*, *Politiets Fellesforbund*, *Politihøgskolen*, *Politijuristene* og *Redd Barna*.

Flere høringsinstanser gir uttrykk for at det kan være behov for at norsk straffelov har jurisdiksjon over handlinger foretatt i utlandet over Internett, hvor virkningen inntreffer i Norge. *Politijuristene* skriver:

«Når det gjelder spørsmålet om jurisdiksjon vil vi gi uttrykk for mer generelle synspunkter enn å behandle hver enkelt bestemmelse, men det bør skinne igjennom at flest mulig bestemmelser bør, etter vårt syn, på grunn av internets natur og funksjon, tas med i strl § 12 nr 4 og evt § 12 nr 3. Et av internets fordeler, og ulemper, er nettopp denne grenseløsheten.»

*Riksadvokaten*, *Politidirektoratet*, og *Oslo politidistrikt* peker på at virkeområdet kan bli større enn det er behov for. *Politidirektoratet* og *Oslo politidistrikt* antar likevel at ulempene vil ha liten praktisk betydning. Det er neppe grunn til å tro at påtalemyndigheten vil straffeforfølge handlinger begått i utlandet når ingen norske interesser er krenket.

*Politidirektoratet* og *Oslo politidistrikt* mener at de handlingene som vil være mest aktuelle å straffeforfølge trolig uansett vil omfattes av vilkåret om dobbel straffbarhet. *Politidirektoratet* er likevel positiv til å føye straffeloven 1902 § 140 til oppregningene:

«Det kan imidlertid godt tenkes tilfeller hvor norske interesser vil være berørt uten at de er omfattet av disse jurisdiksjonsbestemmelsene. Det er ellers uklart hva konsekvensene vil være om man unnlater å utvide jurisdiksjonen. Det er ikke gitt å overskue i hvilke former, på hvilke måter og mot hvilke interesser straffverdige oppfordringer til straffbare handlinger vil bli framsatt i framtiden. Etter vår oppfatning taler dette for en utvidelse.»

Ingen instanser går mot å føye straffeloven 1902 § 140 eller andre berørte bestemmelser til oppregningene i straffeloven 1902 § 12 første ledd nr. 3 bokstav a og eventuelt også nr. 4 bokstav a.

*Kripos* mener at i hvert fall straffeloven 1902 §§ 135 a og 201 bør vurderes føyd til oppregningene. Etter deres syn rammer begge bestemmelsene handlinger av en slik karakter at vilkåret om opphold i Norge ikke nødvendigvis synes riktig. *Politihøgskolen* mener at straffeloven 1902 § 390

om krenkelse av privatlivets fred bør føyes til straffeloven 1902 § 12 første ledd nr. 3 bokstav a.

#### 4.3 Departementets vurderinger

Departementet foreslår etter en samlet vurdering å føye straffeloven 1902 §§ 135 a og 140 til oppregningen i straffeloven 1902 § 12 første ledd nr. 3 bokstav a og nr. 4 bokstav a. Bestemmelsene rammer ytringer som er praktiske å fremsette fra utlandet over Internett, og som kan være alvorlige handlinger. Prinsipielt kan det være ønskelig at alle straffebud som er praktisk å overtre over Internett, har et virkeområde som er tilstrekkelig til å verne interesser og fornærmede i Norge uavhengig av hvor handlingene er foretatt. På den annen side kan så vidtgående jurisdiksjon gå lenger enn behovet tilsier. Denne problemstillingen bør imidlertid utredes nærmere før man eventuelt går videre med den.

Ved bruk av Internett kan et budskap fremsatt i utlandet være rettet mot norsk offentlighet. Antakelig vil nok de fleste overtredelser av straffeloven 1902 §§ 135 a og 140 som begås i utlandet og som er aktuelle å straffeforfølge i Norge, være dekket av vilkåret om dobbel straffbarhet. Det kan likevel antas at det i enkelte tilfeller vil være vanskelig å klarlegge hvor gjerningspersonen har befundet seg ved fremsettelsen av en ytring på Internett. Stedet hvor ytringen fremsettes behøver ikke være sammenfallende med hvor dataene fysisk er lagret eller er tilgjengelig for sluttbrukere som har tilgang til Internett. Den som har den nødvendige kompetansen vil kunne forvanske og skjule de faktiske forhold ytterligere. Ved å føye til de nevnte bestemmelser vil stedet for fremsettelse av ytringen være irrelevant, og en vil dermed unngå unødvendige bevismessige vanskeligheter.

Riktignok medfører en slik utvidelse av det stedlige virkeområdet for straffeloven 1902 §§ 135 a og 140 at også ytringer som er lovlige der de fremsettes, og som ikke er rettet mot norsk offentlighet, likevel vil rammes av norsk straffelov. Departementet er imidlertid enig i at dette trolig vil ha begrenset praktisk betydning. Det er liten grunn til å tro at påtalemyndigheten vil straffeforfølge handlinger begått i utlandet når ingen norske interesser er krenket.

Departementet kan være enig med *Kripos* i at det muligens kan være grunn til å føye straffeloven 1902 § 201 til oppregningene, men foreslår ikke dette nå da straffansvaret ikke påvirkes av den foreslåtte endringen av straffeloven 1902 § 7.

## 5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget utvider rekkevidden av flere straffebestemmelser. Det kan føre til noen flere straffesaker og følgelig merarbeid for politi og påtalemyndighet. Det vil også kunne føre til noe merarbeid for domstolene og eventuelt også for kriminalomsorgen dersom sakene ender i domfellelse. Totalt sett antas imidlertid merutgiftene å bli relativt beskjedne. Det kan i den forbindelse legges til grunn at disse kan dekkes innenfor eksisterende budsjettammer.

## 6 Merknader til de enkelte bestemmelsene

### 6.1 Merknader til endringene i straffeloven 1902

#### Til § 7

*Første ledd* viderefører innholdsmessig gjeldende § 7 nr. 1. Språklig sett er bestemmelsen oppdatert. Bestemmelsen svarer til straffeloven 2005 § 10 første ledd.

*Annet ledd* om offentlig handling, utvider gjeldende § 7 nr. 2 slik at den nå også omfatter ytringer fremsatt på Internett. Bestemmelsen skal forstås på samme måte som straffeloven 2005 § 10 annet ledd, men med en liten språklig endring. I annet punktum er ordet «budskap» erstattet av det mer nøytrale og generelle ordet «ytring».

Det vises til nærmere omtale i punkt 3.6.

#### Til § 12

Straffeloven 1902 § 12 *første ledd nr. 3* og *nr. 4* regulerer anvendelsen av straffelovens bestemmelser på handlinger foretatt i utlandet. Forslaget innebærer at overtredelse av straffeloven 1902 §§ 135 a om offentlig fremsettelse av diskriminerende eller hatefulle ytringer og 140 om offentlig oppfordring mv. til straffbar handling, kan forfølges i Norge uansett hvor handlingen er foretatt.

Det vises til nærmere omtale i punkt 4.3.

#### Til § 135 a

Den nye definisjonen av offentlig handling i § 7 annet ledd gjør at straffeloven 1902 § 135 a *første ledd annet punktum* kan oppheves som overflødig.

Det vises til nærmere omtale i punkt 3.6.



*Til § 139*

I § 139 *første ledd annet punktum* fjernes henvisningen til § 153 a som ble opphevet ved lov 22. juni 2012 nr. 49.

*Til § 147 a*

Overtredelse av § 152 a tredje og fjerde ledd legges til oppregningen i *første ledd* av hvilke straffbare handlinger som kan anses som en terrorhandling. Straffeloven 1902 § 152 a tredje og fjerde ledd viderefører straffeloven § 153 a som ble opphevet ved lov 22. juni 2012 nr. 49. Ved denne lovendringen var det ikke tilsiktet å gjøre noen innholdsmessige endringer i hva som kan anses for en terrorhandling.

Samtidig fjernes henvisningen til § 153 a som følge av at denne bestemmelsen ble opphevet ved lov 22. juni 2012 nr. 49.

*Til § 147 c*

Den nye definisjonen av offentlig handling i § 7 annet ledd gjør at straffeloven 1902 § 147 c *annet ledd* kan oppheves som overflødig.

Det vises til nærmere omtale i punkt 3.6.

## 6.2 Merknader til endringene i straffeprosessloven

*Til § 67*

I *tredje ledd første punktum* foreslås tydeliggjort at henvendelsen er til bokstav b til d i annet ledd i § 67.

I *tredje ledd tredje punktum* presiseres at adgangen til å utferdige forelegg bare skal gjelde for overtredelser av første ledd i straffeloven 1902 § 228. Straffeprosessloven § 67 tredje ledd tredje punktum ble endret ved lov 11. mai 2012 nr. 26 om endringer i straffelova mv. (internasjonal barne bortføring mv.) men henvisningen til første ledd i straffeloven 1902 § 228 synes utilsiktet å ha falt ut, jf. merknaden til denne lovendringen i Prop. 46 L (2011–2012) Endringer i straffelova mv. (internasjonal barne bortføring mv.) punkt 6 side 34-35:

«Det er gjort framlegg om å føye til at alle tenestemenn innan påtalemakta i politiet kan skrive ut forelegg i saker om brot på straffelova 1902 § 228 første ledd, jf. § 232.»

*Til § 96*

Ved lov 17. desember 2010 nr. 91 om endringer i lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk (endringar relatert til ruspåverka køyring m.m.) ble § 22 annet ledd om etterfølgende alkoholnyttelse i vegtrafikkloven nytt femte ledd, uten at henvisningen i straffeprosessloven § 96 *annet ledd nr. 1* ble justert tilsvarende. Forslaget går ut på å rette opp dette.

*Til § 216 b*

Bestemmelsen ble endret ved lov 22. juni 2012 nr. 52 om endringer i utleveringsloven m.m. Endringene i straffeprosessloven § 216 b trer i kraft 1. januar 2013.

Siden *annet ledd* består av fire alternativer regnet opp i alfabetisk rekkefølge, endres punktet etter bokstav c til et komma, og etterfølges av «eller». «eller» etter bokstav b utgår som overflødig.

*Til § 222 d*

I *annet ledd bokstav a* fjernes henvisningen til § 153 a som ble opphevet ved lov 22. juni 2012 nr. 49.

Av samme grunn fjernes henvisningen til straffeloven § 153 a i *tredje ledd tredje punktum*.

## 6.3 Merknader til endringene i arrestordreloven

*Til § 13*

*Tredje ledd tredje punktum* regulerer i hvilke tilfeller retten skal ta til følge en begjæring om fengsling. Dette skal bl.a. skje om vilkårene for pågripelse er oppfylt. Således foreslås et «ikkje» for mye slettet.

Dessuten foreslås det at teksten gjøres lettere tilgjengelig. Etter forslaget fremgår det direkte når retten skal ta til følge en begjæring om fengsling. Det vises til den tilsvarende lovendringen i § 20 tredje ledd tredje punktum.

*Til § 14*

Den ettersøkte skal i retten spørres om vedkommende samtykker til overlevering, jf. *annet ledd*. Dersom vedkommende samtykker skal vedkommende også spørres om å gi sitt samtykke til rettsforfølgning for andre forhold begått før overleveringen. I annet ledd tredje punktum siste alterna-

tiv tilføyes «*informert*», slik at det går klart frem at retten i disse tilfellene skal informere den etter søkte om rettsfølgene av et samtykke. Det tilsiktes ingen realitetsendring ved dette lovforslaget.

#### Til § 20

I tredje ledd tredje punktum foreslås språklige justeringer for å gjøre teksten lettere tilgjengelig. Det vises til den tilsvarende lovendringen i § 13 tredje ledd tredje punktum.

#### Til § 23

Henvisningen i annet ledd tredje punktum til § 21 tredje ledd synes å være en feilskrift for § 21 annet ledd, og endres derfor tilsvarende. Bestemmelsen gjelder de tilfellene hvor det er nødvendig at et nordisk land sender forespørsel om samtykke til straffefølgning eller -fullbyrding for forhold begått før overleveringen, og som ikke var omfattet av arrestordren. Henvisningen fra § 23 annet ledd tredje punktum innebærer en presisering av saksbehandlingsreglene som fremgår av § 21

annet ledd, ved at det er den tingretten som behandlet den opprinnelige arrestordren som også skal behandle anmodningen om samtykke til straffefølgning eller -fullbyrding for andre forhold. Det tilsiktes ingen realitetsendring ved dette lovforslaget.

#### 6.4 Merknader til ikrafttredelsesbestemmelsen

Lovforslaget inneholder dels materielle lovendringer som forskutterer ikrafttredelsen av straffeloven 2005, og dels oppretting av inkurier. Dette er endringer av rent teknisk karakter som både kan og bør tre i kraft straks.

Justis- og beredskapsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i straffeloven 1902 mv. (offentlig sted, offentlig handling m.m.).

---

**Vi HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i straffeloven 1902 mv. (offentlig sted, offentlig handling m.m.) i samsvar med et vedlagt forslag.

---

## Forslag

### til lov om endringer i straffeloven 1902 mv. (offentlig sted, offentlig handling m.m.)

#### I

I almindelig borgerlig straffelov av 22. mai 1902 nr. 10 gjøres følgende endringer:

§ 7 skal lyde:

*Med offentlig sted menes et sted bestemt for alminnelig ferdsel eller et sted der allmennheten ferdes.*

*En handling er offentlig når den er foretatt i nærvær av et større antall personer, eller når den lett kunne iakttas og er iakttatt fra et offentlig sted. Består handlingen i fremsettelse av en ytring, er den også offentlig når ytringen er fremsatt på en måte som gjør den egnet til å nå et større antall personer.*

§ 12 første ledd nr. 3 bokstav a skal lyde:

a) hører blant de som omhandles i denne lov kapittel 8, 9, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 20, 23, 24, 25, 26 eller 33, eller §§ 135, 135 a, 140, 141, 142, 144, 145 annet ledd, 145 b, 147 a, 147 b, 162 c, 169, 192 til 199, 202, 202 a, 203, 204 a, 222 til 225, 227 til 235, 238, 239, 242 til 245, 291, 292, 294 nr. 2, 317, 326 til 328, 330 siste ledd, 338, 342, 367 til 370, eller 423, og i hvert fall når den til i oppregningen.

§ 12 første ledd nr. 4 bokstav a skal lyde:

a) hører blant dem som omhandles i denne lov §§ 83, 88, 89, 90, 91, 91 a, 93, 94, 98 til 104 a, 110 til 132, 135 a, 140, 147 a, 147 b, 148, 149, 150, 151 a, 152 første jf annet ledd, 152 a, 152 b, 153 første til fjerde ledd, 154, 159, 160, 161, 162 c, 169, 174 til 178, 182 til 185, 187, 189, 190, 192 til 195, 217, 220 annet og ( 3), 221, 222 til 225, 227 til 229, 231 til 235, 238, 239, 243, 244, 256, 258, 266 til 269, 271, 276 til 276 c, 291, 292, 324, 325, 328, 415 eller 423 eller loven om forsvarshemmeligheter 15 §§ 1, 2, 3 eller 5,

§ 135 a første ledd annet punktum oppheves. Nåværende tredje og fjerde punktum blir nytt annet og tredje punktum.

§ 139 første ledd annet punktum skal lyde:

Avvergingsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt og innebærer en plikt til å avverge mytteri, krigsforræderi, spionasje eller forbund om rømning etter militær straffelov eller en forbrytelse mot lov om forsvarshemmeligheter §§ 1, 2, 3 eller 4 eller en forbrytelse som nevnt i denne lovs §§ 83, 84, 86, 87 nr. 2, 90, 91, 92, 93, 94, 98, 99, 99a, 100, 104a, 148, 149, 150, 151a, 151b første og tredje ledd, 152, 152a, 153, 154, 159, 169, 192, 193, 195, 197, 199, 200 annet ledd, 217, 219, 223 annet og tredje ledd, 225, 229 annet og tredje straffalternativ, 231, 233, 233a, 234, 242, 243, 267, 268 eller 269 eller følgene av en av disse handlingene.

§ 147 a første ledd innledningen skal lyde:

En straffbar handling som nevnt i §§ 148, 151 a, 151 b første ledd jf. tredje ledd, 152 annet ledd, 152 a første, tredje og fjerde ledd, 152 b, 152 c, 153 første til tredje ledd, 154, 223 annet ledd, 224, 225 første eller annet ledd, 231 jf. 232, eller 233 anses som en terrorhandling og straffes med fengsel inntil 21 år når handlingen er begått med det forsett

§ 147 c annet ledd oppheves. Nåværende tredje ledd blir nytt annet ledd.

#### II

I straffeprosessloven av 22. mai 1981 nr. 25 gjøres følgende endringer:

§ 67 tredje ledd skal lyde:

I saker som nevnt i *annet ledd* bokstav b til d, avgjør politimesteren spørsmålet om tiltale. Etter generelle retningslinjer gitt av riksadvokaten kan politimesteren med skriftlig samtykke fra førstestatsadvokaten beslutte at også andre

tjenestemenn med juridisk embetseksamen eller mastergrad i rettsvitenskap innen påtalemyndigheten i politiet skal ha slik myndighet. Alle tjenestemenn innen påtalemyndigheten i politiet kan likevel utferdige forelegg i saker som nevnt i annet ledd bokstav b og i saker om overtredelse av straffeloven § 228 *første ledd* jf. § 232.

§ 96 annet ledd nr. 1 skal lyde:

1) i saker etter vegtrafikkloven § 22 første og femte ledd og § 24 første ledd, jf. § 31

§ 216 b annet ledd bokstav b til bokstav d skal lyde:

- b) å stenge anlegg som nevnt i bokstav a for *kommunikasjon*,
- c) å identifisere anlegg som nevnt i bokstav a ved hjelp av teknisk utstyr, *eller*
- d) at eier eller tilbyder av nett eller tjeneste som benyttes ved kommunikasjonen, skal gi politiet opplysninger om hvilke kommunikasjonsanlegg som i et bestemt tidsrom skal settes eller har vært satt i forbindelse med anlegg som nevnt i bokstav a, og andre data knyttet til kommunikasjon.

§ 222 d annet ledd bokstav a skal lyde:

- a) straffeloven 2 §§ 83, 84, 86, 86 b, 88, 90, 91, 91 a, kapittel 9, §§ 104 a første ledd annet punktum eller annet ledd, jf. første ledd annet punktum, 147 a tredje ledd, 147 b, *eller* 152 a,

§ 222 d tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Politiets sikkerhetstjeneste kan bare gis tillatelse å romavlytte, jf. § 216 m, når det er grunn til å tro at noen kommer til å begå en handling som rammes av straffeloven 2 §§ 90, 91, 91 a, 147 a, *eller* 152 a.

### III

I lov 20. januar 2012 nr. 4 om pågriping og overlevering til og frå Noreg for straffbare forhold på grunnlag av ein arrestordre gjøres følgende endringer:

§ 13 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Retten skal treffe avgjerd om fengsling *om vilkåra* for pågriping er oppfylte, jf. første ledd, *med mindre* det ikkje er grunn til å frykte for at den pågripne vil unndra seg eller hindre overlevering, eller formålet med fengsling kan oppnåast ved tiltak etter straffeprosessloven § 188.

§ 14 annet ledd annet punktum skal lyde:

I så fall skal den ettersøkte også spørjast om å gi sitt samtykke til rettsforfølging for andre lovbrøt gjorde forut for overleveringa, og *informerst* om kva for rettsfølgjer eit samtykke har.

§ 20 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Retten skal treffe avgjerd om fengsling *om vilkåra* for *pågriping* er oppfylte, jf. første ledd, *med mindre* det ikkje er grunn til å frykte for at den pågripne vil unndra seg eller hindre overlevering, eller formålet med fengsling kan oppnåast ved tiltak etter straffeprosessloven § 188.

§ 23 annet ledd tredje punktum skal lyde:

I tilfelle som nemnde i § 21 *andre* ledd skal oppmodinga sendast den tingretten som avgjorde spørsmålet om overlevering.

### IV

Loven trer i kraft straks.